

บทคัดย่อ

โครงการ “วิจัยเชิงปฏิบัติการเสียงจากผู้หญิงในครอบครัวและชุมชนท้องถิ่น” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบจากสถานการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ผู้หญิงและคนในชุมชนได้รับ การเยียวยา และการก้าวข้ามความสูญเสีย นอกจากนี้ยังศึกษาถึงบทบาทที่เปลี่ยนแปลงไปของผู้หญิง มุมมองเรื่องความมั่นคงในชีวิต ตลอดจนศึกษาถึงการใช้รายการวิทยุเป็นสื่อในการเสริมสร้างพลัง (Empower) ให้แก่ผู้หญิง การวิจัยครั้งนี้ มีการดำเนินกิจกรรมหรือปฏิบัติการ (Action) สำคัญ คือการจัดรายการวิทยุเสียงจากผู้หญิงชายแดนใต้จำนวน 125 ตอน เผยแพร่ทางสถานีวิทยุและเว็บไซต์รวม 18 ช่องทาง เพื่อถ่ายทอดเรื่องเล่าจากชุมชน 6 แห่งในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ทั้งนี้ 5 แห่งเป็นชุมชนที่ได้รับผลกระทบโดยตรง และถ่ายทอดโดยนักวิจัยชุมชนซึ่งมีประสบการณ์ผ่านความสูญเสียมาก่อน การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการสัมภาษณ์ (Interview) การทำสนทนากลุ่ม (Focus group) การให้นักวิจัยชุมชนในฐานะผู้ให้ข้อมูลหลัก (key Informants) บอกเล่าประสบการณ์ทางรายการ ผู้วิจัยได้นำเนื้อหารายการทั้งหมดที่มีการถอดเทปและรวมเล่มเป็นเอกสาร ไปใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการศึกษา พบว่าผลกระทบที่ผู้หญิงและชุมชนได้รับ นอกเหนือจากการสูญเสียบุคคลในครอบครัวแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อจิตใจ การประกอบอาชีพ คุณภาพชีวิต ความสัมพันธ์ที่เปลี่ยนไปของชาวพุทธและมุสลิมในชุมชน รวมทั้งเกิดการโยกย้ายถิ่นฐาน ส่วนปัจจัยที่เป็นตัวช่วยในการก้าวข้ามหรือฝ่าฟันกับผลกระทบที่ได้รับ ซึ่งมีอยู่ในตัวบุคคลและชุมชน ประกอบด้วย การยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนทางศาสนา การเยียวยาแบบไม่แบ่งฝ่าย ความเป็นหญิง การรวมตัวเป็นกลุ่มก้อน และจิตสำนึกชุมชน และ ความสัมพันธ์ดั้งเดิมที่เหนียวแน่นของคนในชุมชน

สำหรับบทบาทที่เปลี่ยนไปของผู้หญิงภายหลังสถานการณ์ ต่อครอบครัว คือ การเป็นผู้นำครอบครัวแทนหัวหน้าครอบครัวที่เสียชีวิตไป และการเป็นผู้ปกป้องสมาชิกในครอบครัวในกระบวนการยุติธรรม ต่อชุม/สังคม คือ การเป็นนักพัฒนาที่ต้องฟื้นฟู/เยียวยาชุมชน การเป็นนักปกป้องสิทธิมนุษยชนให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบและคนในชุมชน และการก้าวข้ามามีบทบาทเป็นนักวิจัยชุมชน/ผู้จัดรายการวิทยุในโครงการ ข้อค้นพบเกี่ยวกับมุมมองด้านความมั่นคงในชีวิต พบว่าชีวิตจะมั่นคงได้ ไม่เพียงแต่ต้องมีความปลอดภัยหรือมีความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน แต่ต้องรวมถึงการมีความมั่นคงในมิติอื่น ๆ ด้วย ที่ครอบคลุมถึงเรื่องของจิตใจ/จิตวิญญาณ ครอบครัว อาชีพ ทรัพยากร อัตลักษณ์ และความเป็นธรรม

ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้ “กระบวนการจัดรายการวิทยุ” เป็นสื่อหรือเครื่องมือในการเสริมสร้างพลัง (Empower) ให้แก่นักวิจัยชุมชนหรือนักจัดรายการวิทยุทั้ง 6 คน ผลจากการปฏิบัติการ ได้ค้นพบปัจจัยสำคัญ 5 ประการ ที่มีส่วนช่วยเสริมสร้างพลัง ประกอบด้วย (1) การพัฒนาศักยภาพด้านการจัดทำรายการวิทยุและการทำวิจัยให้แก่ผู้หญิง (2) การสร้างกระบวนการจัดรายการวิทยุแบบ “มีส่วนร่วม” ตั้งต้นจนจบกระบวนการ (3) การออกแบบเนื้อหาและวิธีการนำเสนอรายการที่ส่งเสริมบทบาท ชีวิต และตัวตนของผู้หญิงนักวิจัยและชุมชน (4) การทำงานเป็นทีมและมีพี่เลี้ยงคอยให้คำปรึกษาและกำลังใจอย่างใกล้ชิด และ (5) การเปิดให้มีการสื่อสารสองทางหรือเสียงสะท้อนกลับ (Feedback) ต่อรายการ ผลจากการคิดค้นให้กระบวนการจัดรายการวิทยุมีลักษณะเฉพาะดังกล่าว ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางจิตวิทยาต่อนักวิจัยชุมชน ที่นับได้ว่าเป็นผลจากการได้รับการเสริมสร้างพลัง คือ (1) การตระหนักในคุณค่าของตนเอง เกิดความภาคภูมิใจ ตลอดจนเกิดความเชื่อมั่นในตนเองเพิ่มขึ้น และ (2) ความรู้สึกว่าได้รับการเยียวยาและคลี่คลายทางใจ จากการได้ใช้รายการเป็นพื้นที่ระบาย และมีคนรับฟัง

ABSTRACT

The action research project on Voices of Women in Families and Local Communities was aimed at studying the effects of the violent situation in the Deep South of Thailand on women and local communities, the remedy and factors contributing to overcoming loss. Moreover, the project explored the changing roles of women, their perspectives on life security as well as the use of radio programs to empower themselves. The study involves the production of 125 radio programs on voices of women from the Deep South, which were broadcast in 18 radio stations and on websites to share stories from 6 communities in Pattani, Yala and Narathiwat provinces. Five of these are communities which have been affected directly by the violent situations. Data were collected through semi-structured interviews and focus group discussions, and were transcribed. Community researchers were key informants who shared their stories of loss in the radio programs. Content analysis was employed for data analysis.

Apart from the loss of family member, the findings show multiple problems women and communities experienced. This includes mental problem, occupation, low quality of life, changing relationship between Buddhists and Muslims in the community and migration. Factors contributing to overcoming these problems are adherence to religious principles, impartial remedy, femininity, community gatherings and community awareness, and strong relationship among people in the community.

In terms of changing roles of women who lost their husband, they became a breadwinner and a protector of their family and community in the justice system. These women were responsible for developing their community and protecting human rights of people in the community, and they finally became community researchers and radio program organizers as part of the research project. These women also reported that security in life not only refers to the state of being secure in life and assets, but also entail emotional and spiritual well-being, family, occupation, resource, identity and fairness.

The findings also reveal 5 key factors contributing to the empowerment of women: 1) developing skills to become radio program organizers and community researchers 2) participating in radio programs from the beginning to the end 3) designing contents and presentations of radio programs that enhanced roles and identities of women and their community 4) working in teams and working closely with mentors who provided supports, and 5) creating a space for a two-way communication involving feedback from radio listeners. The incorporation of radio programs in this project resulted in a psychological change of the community researchers. That is to say, they were effectively empowered. As a result, 1) they improved their self-esteem and prided themselves. 2) They felt released due to having expressed their feelings and shared their problems in the radio programs.